

ชื่อสมุนไพรร ชะมวง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Garcinia cowa* Roxb. ex

Choisy

ชื่อสามัญ Cowa

ชื่อท้องถิ่น ส้มป่อง มะป่อง (คนเมือง), หมาก
โหมก (อุตรธานี), มวงส้ม (นครศรีธรรมราช),
กะมวง มวง ส้มมวง (ภาคใต้), กานี (มลายู
นราธิวาส), ตระมวง (เขมร), ยอดมวง ส้มม่วง ส้ม
โหมง ส้มป่อง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้ยืนต้นขนาดเล็กถึงขนาดกลางไม่ผลัดใบ เรือนยอดเป็นทรงพุ่มรูปกรวยคว่ำทรงสูง มีความสูงของต้นประมาณ 5-10 เมตร หรืออาจสูงถึง 15-30 เมตร ลำต้นเกลี้ยงและแตกกิ่งไอบทอนบนของลำต้น กิ่งย่อยผิวเรียบ เปลือกลำต้นเป็นสีน้ำตาลมีลักษณะขรุขระ แตกเป็นสะเก็ด ส่วนเปลือกด้านในเป็นสีชมพูถึงแดง น้ำยางสีเหลืองข้นไหลเยิ้มออกมาจากเปลือกต้น ขยายพันธุ์ด้วยวิธีการใช้เมล็ดและการตอนกิ่ง

ใบ ใบเดี่ยว ออกเรียงสลับตรงข้ามกัน ลักษณะของใบเป็นรูปรีแกมใบหอกหรือแกมขอบขนาน โคนใบสอบแหลม ปลายใบป้านหรือแหลมเล็กน้อย ส่วนขอบใบเรียบ ใบมีความกว้างประมาณ 2.5-5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 8-13 เซนติเมตร ใบอ่อนมีสีเขียวอ่อนหรือเขียวอมสีม่วงแดง ส่วนใบแก่มีสีเขียวเข้ม (สีน้ำเงินเข้ม) บริเวณปลายกิ่งมักแตก 1-3 ยอด หลังใบเรียบสิ้นเป็นมัน ท้องใบเรียบ เนื้อใบมีลักษณะค่อนข้างหนาและเปราะ เส้นใบเห็นได้ไม่ชัด แต่ด้านหลังใบจะเห็นเส้นกลาง ส่วนก้านใบเป็นสีแดงมีความยาวประมาณ 0.5-1 เซนติเมตร

ดอก แยกเพศอยู่กันคนละต้น ออกดอกตามซอกใบและกิ่ง ดอกตัวผู้จะออกตามกิ่งเป็นกระจุก มีดอกย่อยประมาณ 3-8 ดอก ดอกมีเกสรตัวผู้จำนวนมากเรียงกันเป็นรูปสี่เหลี่ยม กลีบดอกมีสีเหลืองนวลและมีกลิ่นหอม กลีบดอกแข็งแรงหนา 4 กลีบ และกลีบเลี้ยง 4 กลีบ ลักษณะเป็นรูปรีแกมรูปขอบขนาน ปลายกลีบกลม ดอกมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2-2.5 เซนติเมตร ส่วนดอกตัวเมียออกเป็นดอกเดี่ยวตามปลายกิ่ง ดอกมีเกสรตัวผู้เทียมเรียงอยู่รอบรังไข่ มีก้านเกสรติดกันเป็นกลุ่ม ที่ปลายก้านมีต่อม 1 ต่อม ออกดอกในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน

ผล ลักษณะของผลเป็นรูปทรงกลมแป้น ผิวเรียบเป็นมัน มีขนาดประมาณ 2.5-6 เซนติเมตร ผลอ่อนมีสีเขียว เมื่อสุกแล้วจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองถึงส้มหม่น และมีร่องสั้น ประมาณ 5-8 ร่อง ด้านบนปลายบวม และมีชั้นกลีบเลี้ยงประมาณ 4-8 แฉกติดอยู่ เนื้อหนา สีเหลือง ภายในผลมีเมล็ดขนาดใหญ่ประมาณ 4-6 เมล็ด ลักษณะของเมล็ดเป็นรูปรีหนา เรียงตัวกันเป็นวงรอบผล ผลสุกมีรสเปรี้ยวใช้รับประทานได้ แต่มียางมากและทำให้ติดฟัน โดยจะติดผลในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายน

การนำไปใช้ประโยชน์

ผลชะมวงสุกมีสีเหลือง รสเปรี้ยวอมหวานรับประทานเป็นผลไม้ได้หรือผลชะมวงนำมาหั่นเป็นแว่นตากแดดใส่ปลาร้าเพื่อเพิ่มรสชาติ ยอดอ่อนหรือใบอ่อนรับประทานเป็นผักจิ้มน้ำพริก รับประทานเป็นผักสดร่วมกับน้ำพริก หรือนำไปใช้ปรุงอาหาร เช่น ต้มส้ม ต้มส้มปลาไหล ต้มส้มปลาแห้ง ทำแกงชะมวง ต้มซี่โครงหมู ใบชะมวง ใช้แกงกับหมู หมูชะมวง หรือนำมาใส่ในแกงอ่อม เป็นต้น ผลและใบอ่อนใช้ปรุงอาหาร โดยจะมีรสเปรี้ยวคล้ายกับมะดัน ผลและใบแก่เมื่อนำมาหมักจะให้กรด ซึ่งนำมาใช้สำหรับการฟอกหนังวัวหรือหนังควายที่ใช้แกะสลักรูปหนังตะลุง ลำต้นหรือเนื้อไม้ชะมวงสามารถนำมาแปรรูปใช้ในงานก่อสร้าง หรือใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ได้ เช่น โต๊ะ ตู้ เตียง เปลือกต้นและยางของต้นชะมวงให้สีเหลืองที่เหมาะสมสำหรับการนำมาใช้สกัดทำสีย้อมผ้า ยอดอ่อนชะมวงเมื่อนำไปหมักกับจุลินทรีย์จะทำให้เกิดรสเปรี้ยว ใช้เป็นยาปราบศัตรูพืชได้ เช่น เพลี้ย

สรรพคุณทางยา

1. ใบช่วยฟอกโลหิต
2. ใบใช้ปรุงเป็นยาขับเลือดเสีย ช่วยขับโลหิตระดูของสตรี
3. ผลอ่อน ใบ ดอกและราก เป็นยาแก้ไข้ แก้ไข้ตัวร้อน ช่วยถอนพิษไข้
4. ผลและใบช่วยแก้อาการร้อนในกระหายน้ำ
5. ผลและใบช่วยแก้อาการไอ
6. ดอก ช่วยในการย่อยอาหาร

เอกสารอ้างอิง

เมตไทย. (2563)ชะมวง. สืบค้น 18 เมษายน 2565, จาก <https://medthai.com/ชะมวง/>